

VOGELARCHIEF GROOTE WIELEN 1978-1987

steltlopers deel 2

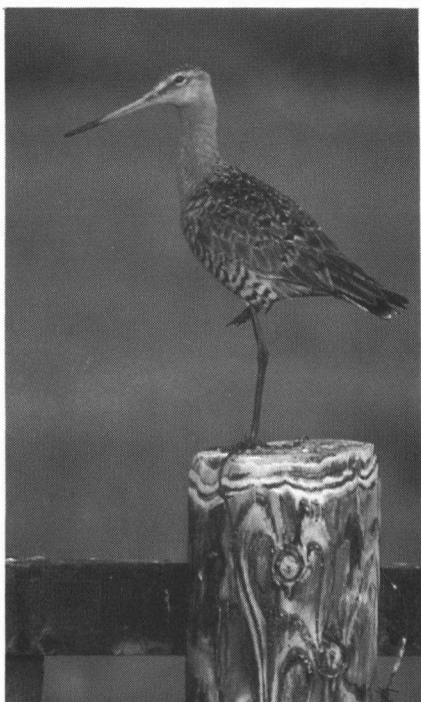
Freek Nijland

Dit artikel is een vervolg op 'steltlopers deel 1' dat in het septembernummer van Twirre (1995) is verschenen (Twirre 6 (3): 1-7). Als laatste vogel is de Houtsnip behandeld. We pakken de draad weer op bij de Grutto.

72. Grutto *Limosa limosa*

De Grutto is een algemene broedvogel op de graslanden rond de Groote Wielen, zowel in de natuurgebieden als op boerenland. In de onderzoeksperiode waren de dichtheden het hoogst in de Binnemiede en Weeshuispolder met dichtheden tussen 30 en 40 paar per 100 ha. In de Ryptsjerksterpolder waren de dichtheden lager. Na de onderzoeksperiode zijn de dichtheden in de Binnemiede en Weeshuispolder gedaald tot 25-30 paar per 100 ha.

De Grutto wordt waargenomen vanaf eind februari tot in augustus (figuur 11). Er zijn ook enkele septemberwaarnemingen. Vanaf de aankomst eind februari/begin maart tot de wegtrek in augustus slapen er Grutto's gemeenschappelijk op ondergelopen graslanden en langs poelen in de Ryptsjerksterpolder. Vooral de zomerpolders ten zuiden van de Ryptsjerkstervaart (maart) en de Warren (maart

Grutto

foto Lubbert Boersma

Slaapplaatsstellingen Wulp/Regenwulp

Slaapplaats-tellingen in de periode 1992-1994 hebben aangetoond dat de zomerpolder de Warren vooral in april door honderden Regenwulpen wordt gebruikt als slaapplaats. Bij eerdere slaapplaatsstellingen door de Wielenwerkgroep in 1986 en 1987 zijn aanvliegende Regenwulpen waarschijnlijk door onbekendheid met de soort als mogelijke slaapgast aan de aandacht ontsnapt en voor Wulpen aangezien. Het betreft drie tellingen in april (5 april 1986 114 vogels; 19 april 1986 497 vogels en 17 april 1987 251 vogels). Blijkens nog ongepubliceerde gegevens van de FFF-steltloperwerkgroep (mededeling Eddy Wymenga) valt het hoogtepunt van de voorjaardoorstrek van Wulpen in het Friese binnenland in maart. Eind maart/begin april zijn de meeste Wulpen vertrokken. Dit beeld is in overeenstemming met het aantalsverloop van de overdag waargenomen Wulpen (figuur 13). Vanaf begin april begint de Regenwulpentrek (april/mei) als regel pas goed op gang te komen (SOVON 1987). Gezien het voorgaande is het verantwoord de slaaptrekwaarnemingen van april 1986 en 1987 in elk geval grotendeels toe te schrijven aan Regenwulpen. De najaarswaarnemingen van slaaptrek betreffen alle Wulpen.

en april) zijn in trek. Over het algemeen zijn de aantallen in maart het grootst. Dan kunnen meer dan 1000 Grutto's aanwezig zijn. Het grootste aantal van 2150 Grutto's is niet in maart geteld maar op 20 juni 1987 tijdens een telling van slaapplaatsen. De vogels waren verzameld op vochtige gemaaide graslandpercelen in de zomerpolders vóór de Kobbekooi in de Ryptsjerksterpolder. Deze ene waarneming, een uitzondering op het normale beeld heeft de indexcijfers (figuur 11) voor juni danig beïnvloed. Het dal in de figuur in april en mei is ten dele terug te voeren op het verdwijnen van doortrekkers. Ook teleffecten spelen dan een rol. In de tweede helft van april en in mei zijn (broedende) Grutto's verspreid over de graslanden. Grote concentraties komen dan niet meer in de tellingen voor. De soort wordt dan onderteld.

73. Rosse grutto *Limosa lapponica*

Tweemaal zijn Rosse grutto's waargenomen. Beide waarnemingen zijn gedaan in de Ryptsjerksterpolder tijdens een watersnippentelling. Op 16 oktober 1982 betrof het zeven laag langsvliegende vogels, op 16 augustus

1986 één vogel.

74. Regenwulp *Numenius phaeopus*

De meeste Regenwulpen die waargenomen worden, zijn vogels die tijdens de voor- en najaarstrek hoog overtrekken en dan opgemerkt worden door hun karakteristieke roep. Die waarnemingen zijn niet genoteerd en worden hier dan ook niet besproken. Hier gaat het om waarnemingen die overdag gedaan zijn van vogels aan de grond of langsvliegende vogels. Uit figuur 12 blijkt dat Regenwulpen zowel in het voorjaar (april/mei) als in de (na)zomer (vooral juli/augustus) doortrekken en overdag spaarzaam het Groote Wielengebied bezoeken. In 1986 en 1987 is het slapen van Regenwulpen met vrij grote waarschijnlijkheid (zie slaaptellingen Wulp/Regenwulp) vastgesteld in de zomerpolder de Warren in de maand april. Recent, in de periode 1992-1994, is dit nog eens met zekerheid vastgesteld. In beide gevallen gaat het om honderden vogels.

75. Wulp *Numenius arquata*

In de onderzoeksperiode broedde de Wulp niet rond de Groote Wielen.

Sinds kort is daarin verandering gekomen. In 1993 en 1994 broedde er één Wulpenpaartje in de Binnemiede op een gemaaid rietperceel. De Wulp is het gehele jaar door waar te nemen op de graslanden, zowel in de Ryptsjerksterpolder als om de Binnemiede en Weeshuispolder, waar ze voedsel zoeken. Zelfs in een (niet te strenge) vorstperiode, wanneer de Kieviten vertrokken zijn, worden af en toe nog Wulpen aangetroffen. De aantallen zijn het grootst in november en december. De aantallen belopen dan maximaal 25-50 vogels. Waarschijnlijk zijn dit van het Wad verdreven vogels (mededeling Eddy Wymenga). Gedurende de voor- en najaarstrek slapen er Wulpen bij de Grootte Wielen, vooral in de onder water staande zomerpolder de Warren. De aantallen wisselen nogal. In maart betreft het waarschijnlijk tientallen vogels, in elk geval minder dan honderd (zie ook slaaptellingen

Wulp/Regenwulp). In november en december zijn de aantallen groter, maar ook dan meestal minder dan honderd. Er is echter één waarneming van 210 invliegende Wulpen op 3 november 1985.

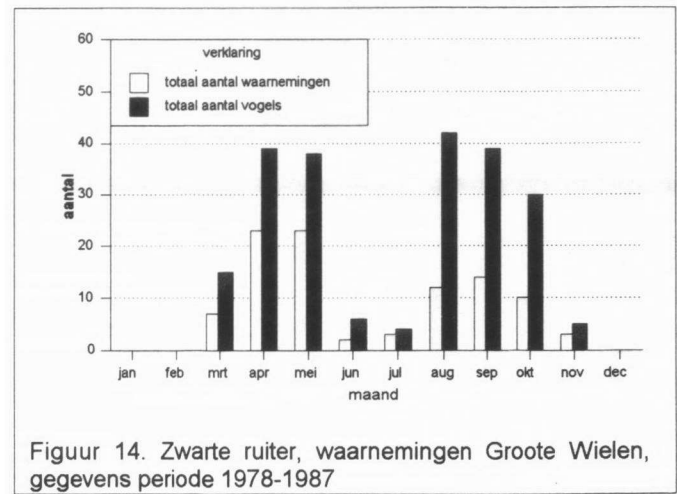
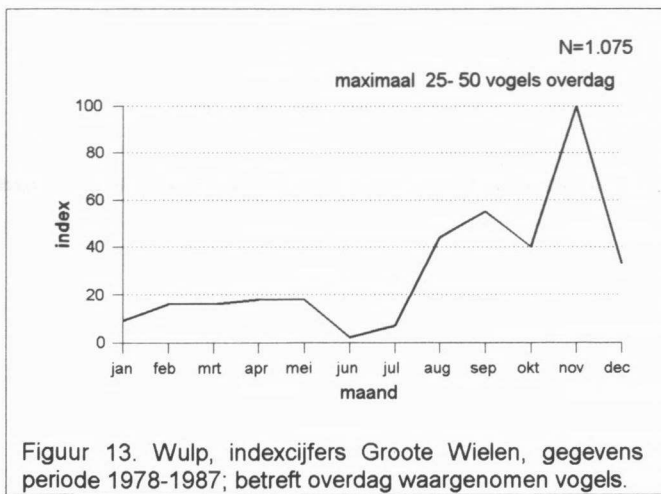
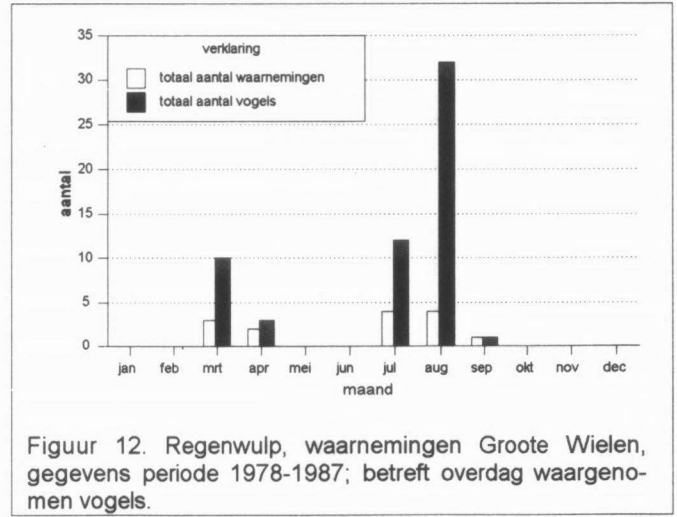
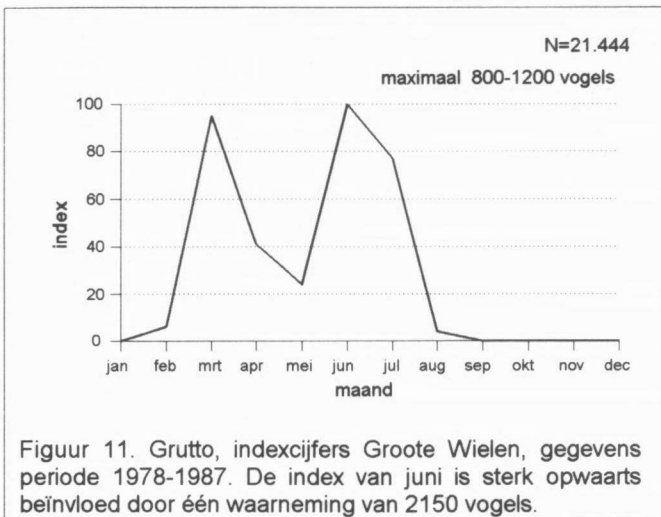
76. Zwarte ruitser *Tringa erythropus*

Van de doortrekkende, niet broedende, schaars voorkomende ruitersoorten is de Zwarte ruitser in het Grootte Wielengebied het meest algemeen. In negen maanden van het jaar is de soort gezien. Figuur 14 laat zien dat de Zwarte ruitser vooral in de perioden april-mei en augustus-oktober doortrekt. Vooral de najaarstrek strekt zich uit over een lange periode. De graslanden met vooral in de Binnemiede dergelijke venige sloten en slootkanten bieden een aantrekkelijk biotoop voor pleisterende Zwarte ruiters. Dan zijn maximaal 5-10 vogels in het Grootte

Wielengebied aanwezig. De meeste vogels worden alleen of met zijn tweeën aangetroffen en vluchten al weg op grote afstand van de waarnemer. Toch kunnen in gunstiger biotopen de aantallen aanmerkelijk groter zijn, zoals blijkt uit waarnemingen van 1978 in de opspuiting de 'Camminghapolder' met maximale aantallen van 150 in september, 110 in oktober en 35 in november (Nijland 1981). Het beeld van de doortrek van de Zwarte ruitser bij de Grootte Wielen lijkt vollediger dan het beeld dat naar voren komt uit de waarnemingen van Wymenga (1984) bij Earnewâld in de periode 1978-1983, waar maart- en oktoberwaarnemingen geheel en april-waarnemingen bijna geheel ontbreken.

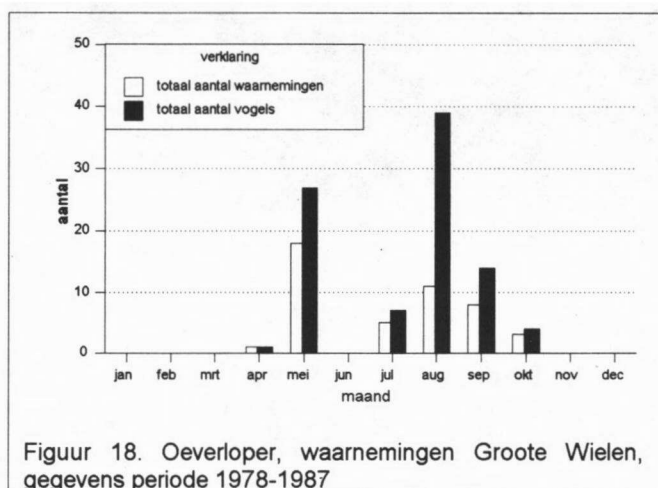
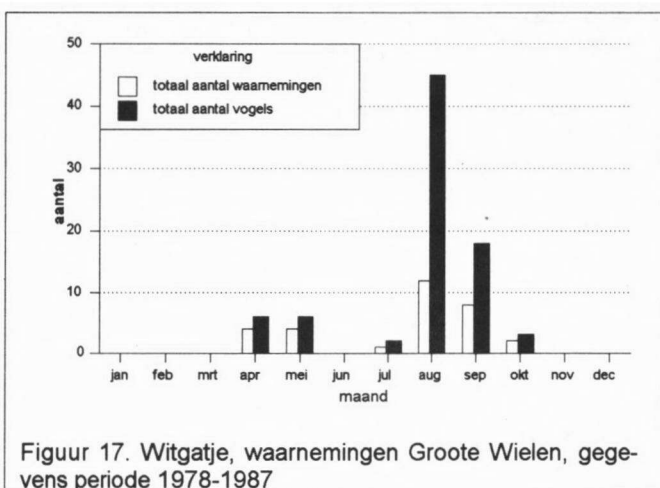
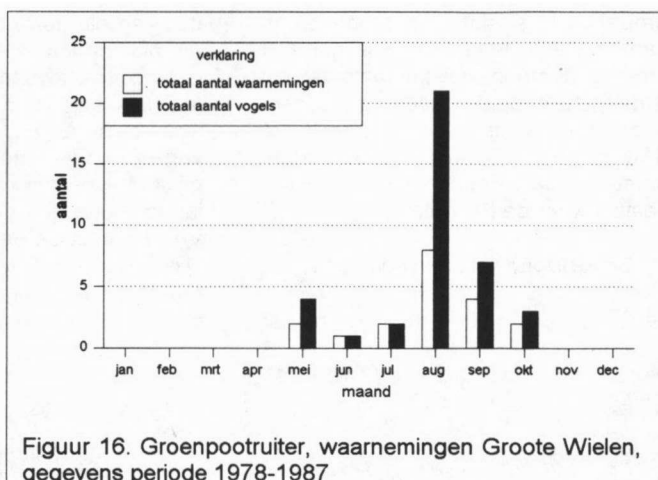
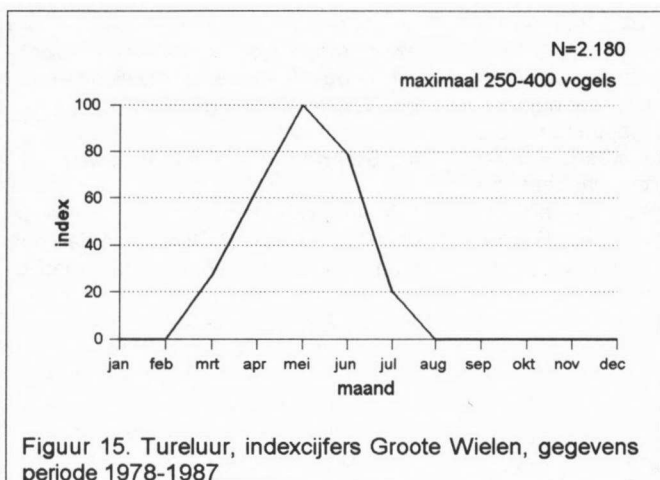
77. Tureluur *Tringa totanus*

De Tureluur is in de periode maart-juli aanwezig rond de Grootte Wielen (fi-

Figuur 13. Wulp, indexcijfers Grootte Wielen, gegevens periode 1978-1987; betreft overdag waargenomen vogels.

Figuur 14. Zwarte ruitser, waarnemingen Grootte Wielen, gegevens periode 1978-1987

guur 15). De eerste Tureluurs arriveren in de loop van maart. Dit betreft deels eigen broedvogels en deels doortrekkers (SOVON 1986). Een deel pleistert bij de Groote Wielen, als enkelingen of in kleine groepjes rondscharend op de plas-drasse opdrogende zomerpolders in de Ryptsjerksterpolder. Een ander deel is te vinden op de veel drogere graslanden van de winterpolders van de Binnemiede en Weeshuispolder. De waargenomen aantallen bedragen in maart en april maximaal ca. 30-50 vogels. Waarschijnlijk wordt de soort dan onderteld vanwege het verspreide voorkomen. Het grootste aantal Tureluurs is aanwezig in de broedtijd, wanneer naar schatting 250-400 Tureluurs (ouders & jongen) aanwezig zijn. Vrij snel na het vliegvlug worden van de jongen verdwijnen de vogels in juni tot begin juli. Er zijn enkele late waarnemingen: 20 augustus 1986 één vogel, 13 september 1986 één vogel en 17 oktober 1981 vier vogels.

78. Groenpootruiter *Tringa nebularia*

De Groenpootruiter is tijdens de voorjaars trek maar weinig gezien. De meeste waarnemingen zijn gedaan tijdens de najaars trek, die overigens al in augustus inzet (figuur 16). Het betreft meestal maar één of twee vogels. Tijdens watersnippentellingen op 28 augustus 1982 werden totaal zeven Groenpootruiters gezien. Ze zoeken vooral voedsel in plassen en poeltjes.

79. Witgatje *Tringa ochropus*

Het Witgatje is in beide trekperiodes waargenomen. De aantallen waren duidelijk het grootst in augustus (figuur 17). Het Witgatje zoekt bij de Groote Wielen vaak voedsel aan de rand van plassen en poelen, langs slootranden en in vochtige slootbeddingen. Meestal worden maar één of enkele vogels tegelijk gezien. In augustus zijn de aantallen groter dan in de overige maanden. Het grootste to-

taal aantal Witgatjes werd gezien tijdens een watersnippentelling op 16 augustus 1986, toen maar liefst 13 Witgatjes werden geteld. Wymenga (1984) vermeldt ook enkele winterwaarnemingen bij Earnewáld. Bij de Groote Wielen zijn geen winterwaarnemingen vastgesteld.

80. Bosruiter *Tringa glareola*

In de onderzoeksperiode is de Bosruiter zes keer waargenomen, telkens maar één vogel. Drie waarnemingen zijn gedaan tijdens de voorjaars trek: 31 maart 1986, 27 april 1985 en 4 mei 1986. De overige drie werden waargenomen bij de najaars trek: 24 augustus 1981, 15 augustus 1986 en 13 september 1986. Na de onderzoeksperiode is de Bosruiter, vooral in de Ryptsjerksterpolder, veel vaker gezien en met meer vogels tegelijk. Dat is te danken aan het in gang gezette natuurontwikkelingsbeheer, waarbij terwille van een meer natuurlijke wa-

terhuishouding sloten zijn gedempt. Daardoor zijn, waar grond is gebruikt voor het dempen, poeltjes ontstaan en is de gehele polder natter geworden. Vooral de poeltjes en andere natte plekken, die lang water vasthouden, vormen in de trektijden ideale pleisterplaatsen voor de Bosruiter.

81. Oeverloper *Actitis hypoleucos*

De Oeverloper trekt in voor- en najaar

door en pleistert dan ook langs oevers en plasranden in het Grootte Wielengebied. Het zwaartepunt van de voorjaarstrek valt in mei, van de najaarstrek in augustus en september. De vogels worden meestal waargenomen bij het opschrikken of wanneer ze langsvliegen met de ijle ziep-ziep-roep. Vooral langs de oevers van het Sierdswiel, Grootte Wielen en Murk zijn ze gezien, maar ook in de polders langs of in sloten met verlaagd peil. Het

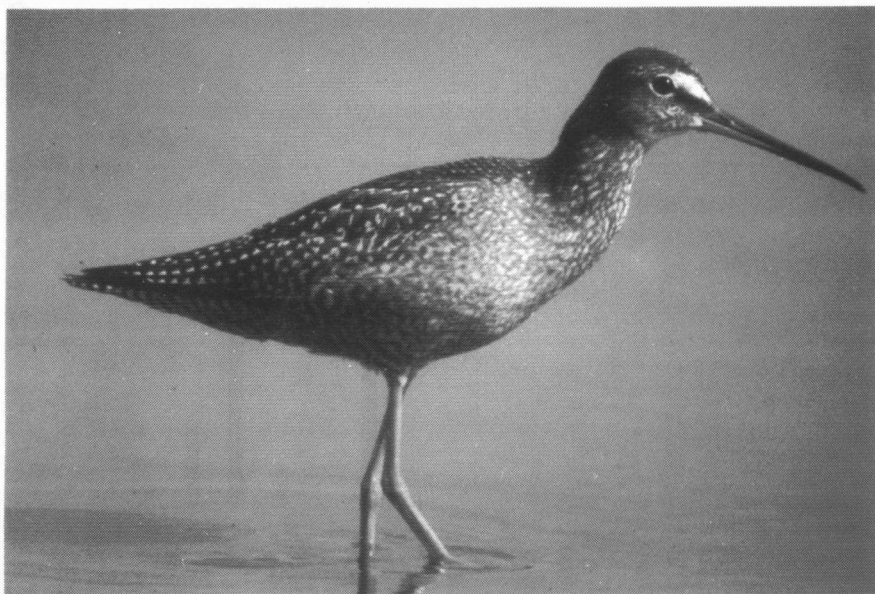
grootste aantal Oeverlopers werd aangetroffen tijdens een watersnippen-telling op 16 augustus 1986, toen negen vogels werden genoteerd.

82. Steenloper *Arenaria interpres*

Wie verwacht er nu een Steenloper bij de Grootte Wielen? Groot was dan ook mijn verbazing toen bij een broedvogelinventarisatie in de Warren op 5 mei 1985 een Steenloper langsvloog en neerstreek in de Ryptsjerksterpolder op een puinreed. Zo uitzonderlijk blijkt het nu ook weer niet te zijn, want ook Wymenga (1984) vermeldt een Steenloper op 4 mei 1982 in een zandput bij Earnewâld. Tegenwoordig is de Steenloper regelmatige doortrekker in de Jan Durkspolder (mededeling Eddy Wymenga).

naschrift

Veel waarnemingen van wat grotere aantallen 'schaarse steltlopers', zoals ruiters, snippen, strandlopers en plevieren zijn gedaan tijdens watersnippentellingen die door de Wielenwerkgroep zijn uitgevoerd in 1982, 1984 en 1986. Deze gecoördineerde steekproeftellingen blijken behalve voor Watersnippen, ook voor deze soorten steltlopers goed te voldoen.

Zwarte ruiter

foto Taeke Roosjen

literatuur

- Van Dijk K. 1978. Vogels in de Wielen. *Aythia* 17(3): 4-31
 Kiers A. 1974. Wielenverslag. *Aythia* 13: 2-77
 Nijland F. 1978. Zomer in de Camminghapolder, vogels van een opgespoten terrein bij Leeuwarden. *Vanellus* 31(3): 66-69
 Nijland F. 1981. Het opspuiten van de Camminghapolder. *Het Vogeljaar* 29(6): 281-288
 Nijland F. 1990. Vogelarchief Grootte Wielen, duikers t/m reigerachtigen. *Twirre* 1(1): 6-12
 Nijland F. 1990. Vogelarchief Grootte Wielen, zwanen en ganzen. *Twirre* 1(3): 1-6
 Nijland F. 1991. Vogelarchief Grootte Wielen, eenden. *Twirre* 2(4): 1-9
 Nijland F. 1992. De Kempmaan, broedvogel rond de Grootte Wielen, hoe lang nog? *Twirre* 3(3): 5-10
 Nijland F. 1992. Broedvogels van de Binnemiede/Weeshuispolder 1975-1991, Wielenwerkgroep, Gytsjerk
 Nijland F. 1993. Vogelarchief Grootte Wielen, roofvogels, *Twirre* 4(1): 1-6
 Nijland F. 1994. Vogelarchief Grootte Wielen, hoenders en rallen. *Twirre* 5(1): 6-11
 Nijland F. 1995. Vogelarchief Grootte Wielen, steltlopers deel 1. *Twirre* 6(3): 1-7
 Nijland F. & A. Timmerman Azn. 1990. Tellingen van doortrekkende Watersnippen *Gallinago gallinago* op vochtige graslanden in Friesland. *Limosa* 63(3): 95-101
 Van der Ploeg D.T.E e.a. 1976. Vogels in Friesland, deel 1. Fryske Akademy, Leeuwarden
 SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Sovon, Arnhem
 Wiegiersma J. Nazorgresultaten 1994. *Fjildrop* 35: 23-31
 Wymenga E. 1984. Steltloperdoortrek in de omgeving van Earnewoude. *Vanellus* 37(6): 159-166

F. Nijland, Canterlandseweg 18, 9061 CC Gytsjerk

soort	status	totaal aantal waarnemingen	totaal aantal waargenomen vogels	maximaal aantal waargenomen vogels
Grutto	broedvogel met 130-170 paar, talrijke doortrekker	182	21.444	2.150
Rosse grutto	toevallige doortrekker	2	8	7
Regenwulp ¹	vrij schaarse tot vrij talrijke doortrekker	14	58	11
Wulp ¹	vrij talrijke doortrekker	161	1.075	43
Zwarte ruiter	schaarse tot vrij schaarse doortrekker	97	218	8
Tureluur	broedvogel met 80-120 paar, vrij schaarse doortrekker	135	2.180	99
Groenpootruiter	schaarse tot vrij schaarse doortrekker	19	38	7
Witgatje	schaarse tot vrij schaarse doortrekker	31	80	13
Bosruiter	onregelmatige doortrekker	6	6	1
Oeverloper	schaarse tot vrij schaarse doortrekker	46	92	9
Steenloper	toevallige doortrekker	1	1	1

Gegevens van steltlopers (Grutto t/m Steenloper) die in het Groote Wielengebied zijn waargenomen in de periode 1978 t/m 1987; ¹ betreft alleen overdag waargenomen vogels.

Oeverloper

foto Taeke Roosjen